

Foto: Oktober Forlag

EBBA D. DROLSHAGEN (f. 1948) bor i Frankfurt, hvor hun jobber som forfatter og oversetter. Hun har forfattet flere bøker om andre verdenskrig, bl.a. *Wehrmachtinder. Auf der Suche nach dem nie gekannten Vater* (2005), om barn av tyske soldater og kvinner i okkuperte land. Nå aktuell med boken *Den vennlige jenden. Wehrmachtsoldater i det okkuperte Norge* (2012).

DU SKAL IKKE ELSKE DIN FIENDE

Oversatt fra tysk av Oliver Møystad

Overalt hvor tyskerne førte krig i Europa mellom 1939 og 1945, oppsto det i løpet av kort tid et nytt ord: *Moffenhoer* eller *moffenmeid* i Nederland, *femme à boches* eller *filles à boches* i Frankrike, *jerrybag* på Kanaløyene, *tyskerpige* i Danmark, *tyskertøs* i Norge. Alle betyr *tyskernes hore*. Den som betegner en kvinne som «hore» eller «tøs», fraskriver henne enhver moral og enhver sømmelighet, den som kaller henne *tyskernes hore*, regner henne som en av tyskerne – altså fienden. De er ikke lenger danske, franske eller norske kvinner. Med et eneste ord har man redusert dem som kvinner bare til seksualiteten deres og som statsborgere skilt dem ut fra nasjonen.

La oss ta et skritt tilbake. Mellom 1935 og 1945 sto 18 millioner menn i den tyske Wehrmacht. De kom som soldater til Tsjekkoslovakia, Polen, Danmark, Norge, Nederland, Belgia, Luxemburg,

Frankrike, Kanaløyene, Ungarn, Bulgaria, Jugoslavia, Romania, Libya, Egypt, Hellas og Sovjetunionen, og også Finland og Italia. I alle land søkte de intim omgang med lokale kvinner. Det er ikke uvanlig. De fleste armeer vurderer soldatenes seksuelle forbindelser til kvinnene i et okkupert land som en naturlig følge av krigen. De forsøker å styre dem uten å forby dem totalt. Befalhavere i Wehrmacht grep ikke engang inn i Øst- og Sør-Europa, selv om nasjonalsosialistene klassifiserte befolkningene der som «rasemessig mindreverdige» (noe soldatene åpenbart stilte seg likegyldige til). I Vest- og fremfor alt i Nord-Europa så man derimot gjerne slik kontakt, ettersom man der hadde å gjøre med «personer som er rasemessig i slekt med de germanske folkene».

Ingen av disse landene hadde lover som forbød intim kontakt med en fiendtlig soldat, overalt i Vest- og Nord-

Europa fant soldater og lokale kvinner hverandre. Det kom som regel av gjensidig tiltrekning, enten det var en liten flørt, et seksuelt eventyr eller et seriøst kjærlighetsforhold – alt var mulig.¹ Man kunne spørre: Og hvorfor ikke? Svaret er nærliggende: Private, vennskapelige eller amorøse forbindelser til medlemmer av okkupasjonsmakten var bannlyst.

Så langt er det forsket for lite på hvem disse kvinnene var som satte seg ut over forakten, ja hatet fra sine landsmenn, og hvorfor de gjorde det. Sikkert er det at de færreste var lettlevete og nytelsessyke. De kom påviselig fra alle sosiale lag og yrkesgrupper, likevel var man i så ulike land som Norge og Frankrike enig om at det «horisontale samarbeidet» dreier seg om «tjenestejentenes forbrytelse».

Forskeren Kari Helgesen, som gjennomgikk politiarkivet i Molde for sommeren 1945, skrev: «Min typiske 'tyskertøs' er 24 år (i 1945), kommer fra en landkommune i nærheten av Molde. Hun er vokst opp i et hjem med begge foreldre, far er fisker og/eller bonde, økonomien er beskjeden og datteren har ikke fått noen utdanning utover folkeskolen. Hun er beskjefteget med husarbeid for andre i en by eller i et tettsted i hjemfylket.» Videre skriver hun: «Myten om at 'tyskertøsene' skulle være mindre pene enn normalt, eller se mer 'tøsaktige' ut, kan med én gang avkrefte – ut fra fotografiene og subjektivt skjønn.»²

I kildene snakkes det om kvinner som arbeidet på et av Wehrmachts kjøkken, losjier eller kontorer eller kom i kontakt med soldatene som tøyvasker, ekspeditrise, serveringsdame. De var

unge og hadde ikke (lenger) beskyttelsen og den sosiale kontrollen fra familien og sine sosiale omgivelser. Som kvinner som bodde alene, var det de som mest tilsvarte fordømmen om den fornøysessyke, overfladiske tyskertøsen, og det var også de som ved krigens slutt ble offentlig ydmyket, prylt eller skamklistet.

Trakk de fordeler av disse forbindelsene? Det kan ikke utelukkes. Det forekom alltid byttehandlinger som beveget seg i en gråson: Sex mot uoppnåeligheter – det være seg luksusgjenstander eller et brød. Som medlemmer av okkupasjonsmakten hadde soldatene en viss makt, i tillegg var forsyningene deres ofte bedre enn lokalbefolkningens. Men her var sted og år viktig. Menneskene i Øst- og Sør-Europa var fattigere enn de i Nord- og Vest-Europa, i begynnelsen av krigen var forsyningssituasjonen bedre alle steder enn mot slutten.

Ettersom vi i dag vet mer om Nord- og Vest-Europa enn om Øst-Europa, kan vi med sikkerhet si at de færreste kvinner der var først og fremst opptatt av det materielle. Det er heller nesten ingen som ser ut til å ha søkt fordeler på bekostning av sine medborgere.

De fleste tyskerjentene var politisk desinteressert. Hitler, nasjonalsosialistene, okkupasjonshærene – det var langt unna, de drømte ikke engang om landsforræderi. Om de ganske enkelt var livsglade og likte å feste, eller om de traff den eneste rette, sitt livs kjærlighet: De fleste visste godt at de gjorde noe som ikke var riktig. Men fiendemennene de ble kjent med tilsvarte slett ikke propagandabildet av den brutale nazisten. Slik ble den gale til den riktige.

Han var riktig mann til feil tid, som en norsk kvinne sa like før gullbryllupet sitt.

Da hun og hennes tyske venn giftet seg sommeren 1945, var deres felles sønn allerede tre år gammel. Å være gravid som ugift var en stor skam i alle land, en okkupant som far gjorde det ikke sjelden til en katastrofe. Vi vet lite om og hvordan kvinnene beskyttet seg mot graviditet og kjønnssykdommer, lite om hvordan og hvem de spurte om hjelp når de var blitt gravide eller smittet. Overalt var svangerskapsavbrudd forbudt, overalt ble de foretatt illegalt. I Hellas skal til og med kirken ha sett en annen vei ved aborter av «tyskerbastarder».³ Den siste kvinnen som døde på giljotinen i Frankrike, ble dømt for å ha foretatt 27 aborter, kvinnene var gravide med tyskere.⁴

Mens nasjonalsosialistenes raseeksperter ikke interesserte seg for greske og franske soldatbarn – Hitler hadde uttrykkelig sagt at han «rasepolitisk ikke var det minste

Da den første norske kvinne meldte seg som var blitt gravide med en tysk soldat, i juli 1940(!), var man regelrett henrykt i Berlin; fra februar 1941 ble det brukt enorme byråkratiske og finansielle ressurser på å innrette ti spesielle fødsels- og barnehjem. De ble ledet av organisasjonen *Lebensborn e. V.*, som hadde blitt grunnlagt i 1935 – først i Tyskland for å fremme «ariske fødsler». *Lebensborn* var ingen veldedig forening, men et redskap i en rasebasert befolkningspolitikk.⁷

Belgia fikk også et *Lebensborn*-fødehjem, i februar 1944 ble det åpnet et i Frankrike. Forsøk på å etablere *Lebensborn* i Danmark og Nederland slo feil, men i Nederland fantes det fødselsklinikker under tysk ledelse, ca. 4000 nederlandske kvinner fikk barnebidrag for barna sine.

I Norge lagde *Lebensborn*-medarbeiderne en mappe for hvert svangerskap de ble kjent med, hvor de samlet alle dokumen-

«Å være gravid som utgift var en stor skam i alle land, en okkupant som far gjorde det ikke sjelden til en katastrofe.»

interessert i franskmenn»⁵ – var det helt annerledes med det norske «ariske broderfolket» med sitt «rasemessig verdifulle blod». De var regelrett besatt av «gode» norske kvinner i fruktbar alder og deres barn, selvfølgelig i enda større grad hvis faren var en tysk soldat. Dette avkommet ble automatisk definert som «tyskere», som de krevde å ha full disposisjonsrett over.⁶ De ville sikre tilgangen til ønskede barn i hele Europa, men dette oppnådde de bare i nevneverdig grad i Norge.

ter om barnet, selvfølgelig fremfor alt opplysninger om de biologiske foreldrene og familiene. Dette resulterte i en bemerkelsesverdig mengde data. Ettersom ingen kunne tvinge en gravid til å la barnet sitt bli registrert hos *Lebensborn*, ble de tilbudt rause sosialytelser som lokkemiddel. De unge mødre ante ikke hvilken befolkningspolitisk rolle de var tiltenkt. De opplevde den heldekkende omsorgen og de uvanlig høye støtteutbetalingene som eksistensiell hjelp.

Mange var sikkert blitt gravide av lettsindighet, men *Lebensborn*-dokumentene viser at mange vordende foreldre mente det alvorlig og ville gifte seg. Inntil 1942 var det utelukket, fordi Hitler hadde forbudt soldatene sine å gifte seg med en utenlandsk kvinne så lenge krigen varte. Det opprørte Quisling så sterkt at han i 1941 skrev til den tyske Reichsminister Lammers: Ekteskapsforbudet «gjelder også i slike tilfeller hvor jentene venter barn som har tyske fedre». Det var for det «rasemessig høytstående norske folk [...] dypt krenkende. [...] Jeg ber dem derfor Herr Reichsminister, om å framlegge denne saken for Føreren i mitt navn, med det ønsket at ekteskapsforbudet blir opphevet.»⁸ Et så provoserende krav ville være utenkelig fra noe annet land.

Quislings brev kan ha satt fart i en allerede planlagt endring, i hvert fall ble ekteskapsforbudet for «rasemessig beslektede personer i de germanske nabofolkene i Holland, Norge, Danmark og Sverige» opphevet. Likevel måtte hver enkelt søknad om ekteskapstillatelse innvilges og underskrives av Adolf Hitler personlig. Det førte til årelange ventetider og det igjen førte til at hundrevis, kanskje tusenvis av forlovede par ikke kunne gifte seg før krigens slutt.⁹

Den som klandret kvinnene eller parene for unasjonal oppførsel, fikk til svar at kjærlighets- og seksuallivet deres var deres private sak, som ikke hadde noe å gjøre med stat og fedrelandstroskap. Denne holdningen er i beste fall naiv. I utgangspunktet blander stater seg som prinsipp inn i borgernes private anliggender, i krigstider enda mer enn

ellers. Nasjonalsosialistene gjorde det bare atskillig mer brutalt. De bestemte i detalj hvem som fikk ligge med hvem, og truet alle som forbrøt seg mot dette med døden.¹⁰ Målet deres var å utsette privatsfæren fullstendig.

Men også den motsatte siden – altså motstandsbevegelsen – vurderte det antatt private som sterkt politisk. Norske og danske motstandskjempere lagde for eksempel «svartelister» med navn og adresser på «tyskertøser», offentliggjorde dem i illegale aviser og oppmuntret leserne til å straffe kvinnene. Noe som også skjedde.

Skamklippingen av piker som (angivelig) hadde en tysk venn, begynte svært tidlig. Allerede i juli 1940 skrev en ung soldat fra Gol i Hallingdal til moren sin at de norske pikene ikke våget å bli kjent med soldater. De «var redde for straffen fra sine landsmenn. De klipper av dem håret uten å nøle.»¹¹

Det finnes ingen sikre tall på hvor mange europeiske kvinner som hadde intime forbindelser med tyske okkupasjonssoldater mellom september 1939 og sommeren 1945, tross alt er det sjelden at seksuelle møter finner veien inn i offentlige dokumenter. Anette Warring, som presenterte det første europeiske forskningsarbeidet om kjærestene til Wehrmacht-soldater, gikk i sine anslag ut fra tallet på okkupasjonsbarn som var registrert i Danmark. Hun mente at det sannsynligvis har funnes minst 50 000 danske tyskerjenter.¹² Sosiologen og statistikeren Dag Ellingsen anslo antallet for Norge til 50 000, det ligger nær et anslag fra 1945, at 30 000 til

50 000 norske kvinner har «stått i mer eller mindre varige forhold til tyskerne». Terje A. Pedersen derimot, som tok sin mastergrad i historie på temaet, antok i 2006 at det dreide seg om «minst 100 000 tyskerjenter i Norge».¹³

Men hvem skal så egentlig gjelde som tyskerjente? Fullbyrdet samleie som utgangspunkt er i hvert fall en altfor smal definisjon; under krigen fordømte man ofte allerede dem som ble med tyske menn på kino eller kafé.

Da tyskerne endelig kapitulerte, brøt Europa ut i fredsrus, og da patriotene ikke lenger trengte å frykte forfølgelse av tysk politi, fikk hatet deres mot tyskerjentene fritt utløp. De skjelte dem ut som forrædere og tøser, frøs dem ut, forfulgte og slo dem, noen ble drevet nakne gjennom menneskemengden.

I de sovjetiske statene ble selv voldtatte kvinner ofre for den generelle mistanken om samarbeid og fraternisering, noe som kunne føre til at de ble deportert til Sibir. Som solidaritetshandling mot den forhatte sovjetiske ledelsen, skal hele landsbyer i Ukraina ha skjult kvinner og barna deres. I det befrikkede Frankrike, derimot, organiserte landsbyer sommeren og høsten 1944 regelrette strafferitualer: Man samlet seg til fastsatt tid på torget, så på hvordan de ydmykede «femmes à boches» ble skamklippt av den lokale frisøren(!) og drev dem deretter gjennom gatene. 20 000 franskmenn som ble beskyldt for kollaborasjon, ble skamklippt denne sommeren, nesten alle var kvinner.¹⁴ I greske Heraklion skal skamklippede kvinner ha vært geleidet med i seiersparaden i mai 1945.¹⁵

Scenene med «spontan» gatejustis, som stort sett ble begått av unge menn, likner hverandre på uhyggelig vis:

Da vi passerer Grønnegaten, hører vi heftige hyl fra en kvinne. Vi går etter skrikene. De kommer fra et portrom i en bakgård. Der er fire mann i ferd med å snauklippe en jente på 17–18 år. Vi visste begge hvem hun var. Hun ligger nede på bakken med kjolen oppunder armene. To av mennene sitter oppå henne. De har vrenget av henne jakken. Strømpene er sundrevet. Brystene er blottet. Den tredje holder hendene hennes fast mens fjerdemann bruker saksen. Han griper inn i det lange, svarte håret med hard hånd. Store, svarte dotter ligger rundt henne. Hun hylar og skriker. Men er hjelpeløs overfor de fire menn i 30–40-årsalderen.

– Hold dæ te hælvet i ro, di tyskhore, skriker han med saksen.

Men hun fortsetter å vri seg. Han sleiver med saksen flere ganger. Blodet spruter. Vi stikker. Ingen av oss klarer å se på det lenger. Kameraten min brekker seg litt lenger oppe i gaten.

(Tromsø, Norge. Klokken to om morgenen 8. mai 1945)

En gruppe menn dro gjennom gatene med et flagg og grep tak i en jente. De kalte oss «Jerryites», enda de selv ikke hadde gjort en tøddel for å yte motstand mot tyskerne så lenge krigen varte. Da løp en jente forbi oss, hodet hennes var helt blodig og

hun var naken som den dagen hun ble født; blodet rant fra sårene etter saksen. Hun skalv og var hysterisk, så jeg ga henne regnfrakken min. Den så jeg aldri igjen.

(St. Helier, Jersey. Mai 1945)

Syv unge mænd trænger ind i to kvinders hjem, fordi de er kjendt for deres intime samkvem med tyske besættelsessoldater. Mændene er bevæbnede modstandsfolk, som tvinger kvinderne til at følge med til en nærliggende bunker, hvor de gennemfører et kort forhør og derefter klipper håret av kvinderne og siden kronrager dem med en maskine. Efterhånden er der samlet en del mænd i bunkeren.

De begynder at hive tøjet av dem. På kvindernes blottede bryster og rygge maler de hagekors med sort cykellak, hvorefter kvinderne bliver gennet op på gaden, hvor der er dannet et stort opløb på over hundrede mennesker. Under hujen, flåen og slag tvinges kvinderne til at gå ned ad gaden uden at måtte tildække seg.

(København, Danmark. Mai 1945¹⁶)

Mens kvinnene ble fysisk mishandlet, ble mennene stort sett ikke utsatt for denne typen brutalitet – de hjemlige kollaboratørene og krigsprofitørene ble arrestert på ryddig vis, tyskerne holdt seg i losjiene sine.¹⁷

De som nettopp hadde vært herrer, ble til ydmykede tapere, fangene ble befrikkede,

attråverdige ariske norske kvinner ble over natten til lidderlige landsforrædere. Og ikke få gode nordmenn avslørte seg som mønsterelever av nasjonalsosialistene, som leserbrevskriveren som i august 1945 krever at alle tyskerjentene måtte sperres inne. «Dersom likevel tyskerjentene får gå lause, bør dei absolutt ha kjennemerke: t.d. ein t (tyskerjente) eller ein p (prostituert) fest på kjolen eller kåpa. Dette merket bør dei bera støtt så skuldlause kan ta seg i vare.»¹⁸

Ved avstraffingen av kvinnene slo det offisielle Norge inn på en europeisk sologang. Man lot det ikke være med (som overalt) å tåle overgrepene fra oppbrakte (og ofte fulle) menn. Staten ble selv aktiv. Fra mai 1945 til inn i påfølgende vinter ble tusener av kvinner, det snakkes om fra 3000 til 5000, arrestert og innbrakt til forhør på politistasjonen. Dette ble begrunnet med at de var «tyskertøser». Mange ble internert i leire i dagevis, noen i månedsvis; ved arrestasjonene i Oslo gikk myndighetene etter et kartotek over kvinner som hadde oppført seg påfallende, som tyskerne hadde ført. Hovedøya ble omgjort til interneringsleir, hvor ca. 1100 kvinner ble holdt fanget i inntil seks måneder. Alt skjedde uten rettslig grunnlag, uten rettslige høringer, uten forsvarer, uten dom. Arrestasjonene og interneringen av tyskerjentene var en ulovlig frihetsberøvelse foretatt av Staten.

Sosialminister Sven Oftedal besøkte leiren våren 1946. Han var sjokkert og besluttet at den skulle nedlegges snarest mulig. Hovedøya ga ham «utseendemessig sterke assosiasjoner til konsentrasjonsleiren han selv hadde sittet i.»¹⁹

Også for mange krigsbarn innledet fredsrusen ved krigens slutt en tid av lidelse. De ble kalt *tyskerbastarder*, også dette ordet finnes på mange språk. Likevel ville ingen i for eksempel Frankrike komme på den tanken at et barn av en fransk kvinne – hvem faren enn måtte være – kunne være noe annet enn fransk. Fra *statlig* side ble verken kvinnene eller barna deres – man regner med 200 000 *bébé boche* (tyskerbarn) – stemplet som mindre begavet, –diskriminert som «landsforrædere», stemplet som mindre begavet eller til og med som en potensiell fare for nasjonen.²⁰

I Norge var det annerledes. Som tyskerne før dem, definerte også nordmennene *tyskerbarna* som *tyske* barn. Allerede sommeren 1945 ble det nedsatt en kommisjon av fagfolk fra barnevern og sosialpolitikk som skulle finne løsninger for «problemet tyskerbarna». Barna og mødrene deres, som var objekt for denne oppmerksomheten, var lette å oppdrive, takket være nasjonalsosialistenes rasevanvidd og den perfekte byråkratiske orden i Lebensborn-dokumentene.

Kommisjonen vurderte å deportere alle barna – i 1945 var ingen av dem mer enn fire år – til Tyskland, skille dem fra mødrene, utstede nye papirer med

«I Norge var det annerledes. Som tyskerne før dem, definerte også nordmennene tyskerbarna som tyske barn.»

fingerne navn, fødselssted og -dato. Det var radikalt, selv i Sovjetunionen ble kvinnene som hadde hatt kontakt med tyskere forfulgt, men ikke barna deres.

Tiltakene som ble vurdert, manglet fullstendig ethvert rettsgrunnlag, i siste instans ble ingen satt ut i praksis. Men kommisjonen holdt fast ved sin knusende dom over kvinnes karakter og livsførsel, og at barna utgjorde en potensiell fare for det norske samfunnet. Tross alt bar de genene til en hore og en nazimorder. I dag virker det rent ut paranoid.²¹

Det er umulig å gi et endelig svar på det stadig gjentatte spørsmålet om hvor mange barn de tyske soldatene fikk i Norge. På grunnlag av Lebensborn-arkivet går historikeren Kåre Olsen ut fra 10 000–12 000 norsk-tyske krigsbarn.²² Det kunne være mange flere. Nesten ingen av krigsbarna som kom til verden i Nord-Norge ble registrert i Lebensborn.²³ Og antakelig har mange gravide skjult barnefarens sanne identitet.

Tallene for Norge kan være omstridt, men for de fleste andre tyskokkuperte land finnes det ingen. Anslag varierer i det temmelig absurde spennet fra en kvart til to millioner. For Finland nevnes fra 700 til 1000; 6000 til 12 000 for Danmark, 8000 til 16 000 for Nederland, 20 000 i Belgia, 800 på Kanaløyene; 120 000 til 200 000 for Frankrike.²⁴ Om Luxemburg og Italia er like lite kjent som når det gjelder Jugoslavia, Hellas, Nord-Afrika,

Øst-Europa eller Sovjetunionen. Faktisk har vi ikke den fjerneste anelse om hvor mange «Wehrmacht-etterkommere» som ble født i Europa.

Det eneste som er sikkert, er at for eksempel «tallet på barn født utenfor ekteskap steg til det dobbelte på Jersey i krigsårene, mens det på Guernsey steg til det firedobbelte.» I Nederland i 1941 ble det registrert 22 % flere utenomekteskapelige fødsler.²⁵

Sommeren 1945 kunne mange par gifte seg, som på grunn av ekteskapsforordningen ikke hadde kunnet gjøre det før. I Norge var hver syvende brudgom tysk, mellom 1940 og 1945/46 ble det inngått ca. 3500 norsk-tyske ekteskap. Den tidligere Milorg-lederen Jens Christian Hauge fant oppførselen til disse brudene «høyst uverdig», det var «meget ønskelig at de forlater vårt land så snart som mulig». Han lot det ikke være med ønsket, «norske myndigheter tok et grunnlovsstridig grep; de endret statsborgerloven med tilbakevirkende kraft».²⁶ 1945/46 ble alle kvinner som hadde inngått ekteskap med en tysker fratatt sitt norske statsborgerskap og utvist fra landet.

I 1985 fortalte journalisten Veslemøy Kjendsli i en banebrytende NRK-radiodokumentar om de lovstridige Hovedøya-interneringene i 1945/46. Ingen av de rammede kvinnene meldte seg hos henne, men en datter av en tysk soldat tok kontakt. I 1986 kom boken *Skammens barn* om hennes livshistorie, samme år ble Norges Krigsbarnforbund (NKBF) grunnlagt. De norske Lebensborn-barna fikk takket være en endring i lovverket retten til å se sine personlige dokumenter; Lebensborn-arkivet oppbevares hovedsakelig i Riksarkivet i Oslo. Der fikk mange vite sin biologiske fars fulle navn, slik at de kunne lete etter

ham og hans tyske familie. I Danmark er alle farskapsaker som ble behandlet i perioden 1940-1951 registrert i Justisministeriet, dokumentene befinner seg i landsarkivene og/eller i Rigsarkivet. Man kan takke det utholdende arbeidet til Danske Krigsbørns Forening for at de rammede i 1999 fikk tilgang til opplysningene om farskapsakene i disse arkivene.

Etter norsk forbilde ble det i Danmark i 1996, noen år senere i Nederland og i Frankrike i 2005, dannet foreninger.²⁷ I 2005 krevde foreningen Krigsbarnforbundet Lebensborn, utskilt fra NKBF i 1999, økonomisk skadeserstatning fra den norske stat for uretten som ble gjort mot de norske krigsbarna i etterkrigsårene. I 2003 vedtok Stortinget å gi dem en generell unnskyldning.²⁸ Den franske foreningen oppnådde i 2009 at Tyskland tilbød dem dobbelt statsborgerskap.

Siden har krigsbarn i stadig flere land gått til offentligheten med historiene sine. Fortellingene deres er nesten uhyggelig like. Jevnaldrende, men også voksne, mobbet dem, støtte dem ut, sjikanerte dem og skjelte dem ut som «tyskerbastarder» eller til og med «nazisvin»; de vokste opp med å tro at moren deres var en upatriotisk hore, faren et uhyre. Igjen og igjen fortelles det at mødrene ikke fortalte barna sine noe om fedrene, ikke engang navnet hans, og likevel håpet barna at han en dag ville komme for å hente dem.²⁹

Uansett hvor Wehrmacht-barn får tilgang til arkiver og dokumenter, kan de fastslå at kirkebøker og dåpsattester er blitt forfalsket for å skjule opprinnelsen

deres. I Hellas nektet prester til og med å registrere barn med tysk far i kirkebøkene i det hele tatt.³⁰ I Nederland ble barn som var anerkjent av sin tyske far, erklært som statsløse i 1945, den nederlandske regjeringen anerkjente dem som nederlandske borgere først i 1954. Men i de nederlandske fødselsattestene de fikk, manglet farens navn og nasjonalitet, slik at barna ikke kunne lese noe om opphavet sitt ut av papirene, og de kunne heller ikke ane at disse opplysningene fantes annetsteds.³¹

Like utbredt var det tydeligvis at myndighetene etter krigsslutt ikke ønsket kontakt mellom de tyske fedrene og barna. I Norge forhindret Sosialdepartementet blant annet derfor at bidragsfogdene startet innkreving av barnebidrag for krigsbarna.³²

Hva er det egentlig med fedrene? Hva er det med landet de kommer fra? Ingenting er det med dem. Så snart en krig er over, har fedrene og nasjonen ingenting med okkupasjonsbarna å gjøre – det gjelder ikke bare for Wehrmacht, men uten unntak for alle armeer som okkuperer et fremmed land. Dermed har også fedrene til «tyskerungene» i overveldende flertall sneket seg unna ansvaret for barna de har avlet, og ikke støttet dem verken finansielt eller emosjonelt. I bevisstheten til det tyske samfunnet etter 1945 eksisterer verken krigskjærestene til Wehrmacht-soldatene eller deres felles barn. Betegnende nok har det tyske språket ikke engang et ord for dem – begrepene *Deutschenmädchen* og *Wehrmachtskinder*, som etter hvert blir brukt, har først oppstått i de siste årene.³³ Artikler i tysk presse levner heller ikke noen tvil: Våre fedres utenomketteskapelige

barn kalles gjennomgående «de norske», «de franske», «de danske» krigsbarna. Det betyr: Til oss – til oss tyskere – hører de ikke.

I 2005 opphevet statssekretær i Arbeids- og sosialdepartementet Helge Eide (KrF) en diskriminerende forordning fra etterkrigs-Norge: Rikstrygdeverket måtte automatisk ta kontakt med Riksarkivet når en enke søkte om å få overta sin manns krigspensjon. Den fikk hun ikke overta hvis hun hadde blitt etterforsket for landssvik i 1945, for «bl.a. å ha hatt seksuell omgang med soldater eller offiserer fra den tyske okkupasjonsmakten under krigen». Om hun hadde blitt funnet skyldig eller ikke, spilte ingen rolle.³⁴

Til krigsbarnas jubel, slik sto det i alle fall i avisene, sa Helge Eide seksti år etter krigsslutt «at det å 'innlate' seg med tyske soldater eller få barn med dem, ikke lenger er å anse som et grovt uverdigg forhold». Dette skrittet var også «å anse som en utstrakt hånd til de andre kvinnene som fikk barn med tyskere under krigen». Seksti år etter krigens slutt var det på tide «å tilgi 'tyskertøsene」.³⁵

«Tyskertøs» og «innlate seg» – det er ikke uskyldige ord statssekretær Eide brukte. Med disse formuleringene gjentok han skjellsordene som kvinnene hadde blitt ydmyket og fornærmet med av sine landsmenn siden 1940. Hvis han oppfatter det som en forsonende gest, så spyttet han i hånda før han rakte den frem.

For hva består egentlig det «grovt uverdigg» forholdet deres i? Hva har de gjort seg skyldige i som gjør at en nasjon i seksti år har tiltatt seg retten til å utdele

sin nåde til dem – eller nettopp ikke? Hvordan oppførte sivilbefolkningen seg generelt? Hvem snakker om det lokale næringslivet som gjorde forretninger med tyskerne? Hva med mennene som riktignok ikke lå med fienden, men som «innlot seg» med fienden som arbeidere, idet de bygde krigsviktige veier, jernbanetraseer og flyplasser, og samtidig tjente flere ganger så mye som de lokale arbeidsgiverne kunne betale dem?³⁶

Det er ikke opp til en stat eller en enkelt politiker å tilgi kvinnene. Det er kvinnene som kunne ha tilgitt staten for at den

har forsømt sine plikter overfor dem. Og likevel har ikke en eneste europeisk kvinne i etterkrigstiden stått frem i offentlighet med historien sin for å forsvare sin ære, anmelde sine forfølgere eller kreve erstatning fra Staten, noe som absolutt ville vært på sin plass i forhold til Statens engasjement, spesielt i Frankrike og Norge.

Nå er det for sent. De fleste tyskerjentene er døde. Man har, som en av dem sa i raseri i 2008, ydmyket dem og «jaget dem inn i musehullene sine. Der har de blitt, nå går de med skammen sin i graven.»

NOTER

- 1 Også i Nord- og Vest-Europa forekom det voldtekter og seksuelt press. Men dette ble slått hardt ned på av Wehrmacht, mens de åpenbart tålte seksuelle voldshandlinger i Øst- og Sør-Europa. Om situasjonen i Sovjetunionen: R. Mühlhäuser, *Eroberungen. Sexuelle Gewalttaten und intime Beziehungen deutscher Soldaten in der Sowjetunion 1941 – 1945*, Hamburg 2010.
- 2 K. Helgesen, ...f.t. siktet som tyskertøs, i *Historisk tidsskrift* nr. 3/1990, s. 290.
- 3 K. Muth, *Die Wehrmacht in Griechenland – und ihre Kinder*, Leipzig 2008, s. 80.
- 4 E.D. Drolshagen, De gikk ikke fri. Kvinnene som elsket okkupasjonsmaktens soldater, Oslo 2009, s. 94.
- 5 Notis fra Rikskanselliet den 27.6.1941, sitert i G. Lilienthal, *Der «Lebensborn e. V.» Ein Instrument nationalsozialistischer Rassenpolitik*, Stuttgart 1985, s. 169.
- 6 Det gjaldt selvfølgelig ikke for rasemessig uønskede barn, som barna til samiske kvinner. I det hele tatt ble tyskerne forskrekket over samenes befolkningspolitiske innflytelse. «Mens tyske myndigheter arbeidet for å øke fødselstalla i Sør-Norge, var de mer innstilt på å stabilisere eller senke fødselstalla i Nord-Norge.» K. Olsen, *Krigens barn. De norske krigsbarna og deres mødre*, Oslo 1998, s. 39.
- 7 Om Lebensborn i Tyskland og Norge, se Olsen 1998. Etter krigen ble det kjent at Lebensborn e. V. hadde tvangsendt et ukjent antall «rasemessig verdifulle» barn til Det tyske riket fra Polen, Tsjekkoslovakia og Jugoslavia.

- 8 Bundesarchiv Koblenz, R 43 II/673a.
- 9 Olsen 1998, s. 164. På den annen side var det tydeligvis mulig å la seg vie av lokale geistlige, selv i Hellas finnes det dokumenterte tilfeller. Muth 2008, s. 130f.
- 10 Nürnberglovene forbød ekteskap og kjønnslig omgang mellom jøder og ikke-jøder. Noen siktede ble henrettet på dette grunnlaget.
- 11 D. Schmitz-Köster, *Der Krieg meines Vaters*, Berlin 2004, s. 74.
- 12 A. Warring, Danske tyskerpiger – verken ofre eller forrædere, i D. Ellingsen, I.D. Bjørnsdottir og A. Warring, *Kvinner, krig og kjærlighet*, Oslo 1995.
- 13 *En hvitbok: utvalgte offentlige dokumenter om krigsbarnsaken*, Norges forskningsråd 1999, s. 69-72; D. Ellingsen, De norske tyskertøsene – der mytene rår, i Ellingsen, Bjørnsdottir og Warring 1995.; T.A. Pedersen, *Vi kalte dem tyskertøser*, Oslo 2012, s. 19.
- 14 F. Virgili, *Enfants de Boches: The War Children of France*, i K. Ericsson og E. Simonsen (red.), *Children of World War II. The hidden enemy legacy*, Oxford 2005, s. 145. Ifølge Virgili ble bare halvparten av disse kvinnene skamklipt på grunn av seksuelle forbindelser med fienden, de andre ble beskyldt for kollaborasjon, angiveri o.l.
- 15 Muth 2008, s. 51. Kretiske tidsvitner fortalte Muth at kollaboratørers hoder på staker ble båret rundt i dette opptoget.
- 16 Sitater fra Drolshagen 2009, s. 153-154.
- 17 Også her dannet Frankrike et unntak. Under lynjustisen kalt *épuration sauvage* i 1944/45, ble inntil 10 000 mennesker drept. Mordene ble aldri etterforsket som forbrytelser.
- 18 Helgesen 1990, s. 300.
- 19 Pedersen 2012, s. 90-91.
- 20 E. Drolshagen, *Besatzungskinder und Wehrmachtskinder: Germany's War Children*, i Ericsson og Simonsen 2005, s. 239.
- 21 At det ikke ble satt i verk noen tiltak, er ikke helt riktig. 30 norske barn, som befant seg i et tysk Lebensborn-hjem ved krigsslutt, ble tatt med til Norge i 1945, men kom ikke lenger enn til Sverige. Norske og svenske myndigheter samarbeidet for å gi dem til adopsjon i Sverige. Før dette ble det norske statsborgerskapet tatt fra dem på uriktige premisser. «Krigsbarna vokste som følge av dette opp i den tro at de var fra konsentrasjonsleire eller at deres foreldre var drept i motstandskamp.» L. Borgersrud, *Overlatt til svenske myndigheter*. De norske krigsbarna som ble sendt til Sverige i 1945, Institutt for Kulturstudier/Universitetet i Oslo i samarbeid med Nordsjøfartmuseet i Telavåg 2002.
- 22 Olsen 1998, s. 72.
- 23 Joseph Focks, personlig korrespondanse. Fra slutten av 1980-tallet har Focks hjulpet norske, danske og franske krigsbarn i letingen etter deres tyske familier. Han har bearbeidet ca. ett tusen saker, de fleste fra Norge.
- 24 Se E. Drolshagen, *Wehrmachtskinder*, München 2005.
- 25 M. Diederichs, *Stigma and Silence: Dutch Women, German Soldiers and their children*, i Ericsson og Simonsen 2005, s. 153.
- 26 H. Aarnes, *Tyskerjenter. Historiene vi aldri ble fortalt*, Oslo 2009, s. 65. Se også Olsen 1998, s. 303-309.
- 27 Som i Norge i 1985, var et program utløsende for foreningsgrunnleggelsen: I 2003 ble den aller første dokumentarfilmen om skjebnen til de franske Wehrmacht-barna sendt på fjernsyn. Den baserte seg på forskningen til historikeren Fabrice Virgili, som etterpå fikk mange henvendelser fra franskmenn med en wehrmachtsfar. Det førte til at det ble dannet to foreninger.
- 28 Staten hadde allerede gitt svært rundhåndet finansiering til forskningsprosjektet «*Oppvekstvilkår for krigsbarn*» (2001 – 2004), som fikk i oppdrag å undersøke Statens politikk overfor krigsbarna, krigsbarnas levekårsutvikling samt krigsbarnas egne opplevelser av oppveksten.
- 29 F. eks. i Hartmut Kaminskis TV-dokumentar «*Liebe im Vernichtungskrieg. Die Frauen im Osten und die deutschen Besatzungssoldaten*», Arte, 20. mai 2002; Muth 2008.
- 30 Muth 2008, s. 54.
- 31 Jeg takker den nederlandske forskeren Monika Diederichs for disse opplysningene.
- 32 L. og E. Simonsen, Spørsmålet om erstatning til krigsbarn, *Aftenposten* 10.11.2004.
- 33 Det finnes riktignok nedsettende ord for de tilsvarende tyske fenomenene: Amihure, Amibastard, Franzosenflittchen, Russenliebchen osv.
- 34 Drolshagen 2009, s. 224.
- 35 *Tilgir «tyskertøsene»*, VG 19.09.2005. Se: <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=107510>.
- 36 Norsk krigsleksikon 1940-1945 (stikkord tyskerarbeid) oppgir tallet 150–200 000. Sunnmøre Arbeideravis siterer 2. juli 1945 en erklæring fra Oslo sten-, jord- og sementarbeiderforening, som rettfærdiggjør tyskerarbeid med at de eiendomsløse arbeiderne jo til alle tider hadde vært nødt til direkte eller indirekte å selge sin arbeidskraft til sine motstandere, det var selve grunnlaget for deres eksistens. Man hadde jo alltid måttet arbeide for utkommet. Siteret etter Drolshagen 2009, s. 138.

Til tyskerjentene

Alle de kvinner som i denne tiden har vist en så uverdigg og landsforræders oppførsel at de har fraternisert med besettestroppene, -våre fiender og overfallsmenn, bør i alle fall kunne utvise en såpass anstendig oppførsel at de ikke deltar i den kommende feiringen av 17. mai, eller opptrer med det norske flagg. Dette er et samstemmig ønske som vi har mottatt fra alle dem som har sitt tilhold utenfor Fædrelandsvennens vinduer i disse dagene.

I går formiddag var en av disse inne i en forretning, utstyrt selvfølgelig med norsk flagg. En dame gikk bort til henne, rev flagget av henne og sa: - De har mistet retten til å gå med det.

Fædrelandsvennen 12. mai 1945